

ИНФОРМАЦИЯ

Нови становища на ЕОБХ за хуманно отношение към животните 2022 – 2023 г.

Центърът за оценка на риска препоръчва на всички животновъдни асоциации в България да се запознаят с новите становища на ЕОБХ и препоръчаните нови условия на отглеждане и транспортиране на животните, да направят преценка за приложимостта им и своята готовност, и да изградят позиция по въпроса, която своевременно да бъде представена на компетентните власти у нас, когато Европейската комисия излезе със законодателно предложение.

1. Въведение – Европейският орган за безопасност на храните в подкрепа на преразглеждането на законодателството на ЕС за хуманно отношение към животните

Европейската комисия (ЕК), в рамките на своята стратегия „От фермата до вилницата“ (F2F)¹, поиска от Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ) да изготви нови научни становища за благосъстоянието на отглежданите селскостопански животни. Тези становища ще осигурят научна основа в подкрепа на текущото преразглеждане на законодателството на Европейския съюз (ЕС) за хуманно отношение към животните². Очаква се ЕК да излезе със законодателно предложение през втората половина на 2023 г.

▪ Безопасността на хранителната верига е пряко свързана с хуманното отношение към животните, особено тези, отглеждани за производство на храни, поради тесните връзки между благосъстоянието на животните, здравето на животните и болестите, пренасяни чрез храни.

¹ https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_bg

² https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/evaluations-and-impact-assessment/revision-animal-welfare-legislation_en

▪ Стресовите фактори и лошото благосъстояние могат да доведат до повишена чувствителност към трансмисивни болести сред животните.

▪ Добрите практики за хуманно отношение към животните не само намаляват ненужното страдание, но и помагат животните да бъдат по-здрави. (ЕОБХ)

На 10 август 2022 г. ЕОБХ публикува научно становище за хуманното отношение при отглеждане на **свине**³, както и пет становища относно хуманното отношение към отглежданите **животни по време на транспортиране**⁴.

Учените от ЕОБХ през 2023 г. публикуваха становища за благосъстоянието на **кокошки носачки, бройлери и телета** и завършват работата по оценките, обхващащи хуманното отношение към отглежданите във ферми **млекодайни говеда, патици, гъски и пьдпъдци**.

Новостите в становищата – накратко:

Свине във ферми

ЕОБХ препоръчва **как да се смекчи груповият стрес**, когато сухостойните свине майки и младите женски са групирани веднага след отбиване или в ранна бременност.

Родилните боксове **следва да се заменят с кошари за опрасване (родилни кошари)** с материал за изграждане на гнездо – едро нарязана слама, сено или сенаж.

Кастрацията на прасетата – с прилагане на анестезия и аналгезия или алтернативни методи като имунокастрация или отглеждане на некастрирани прасета.

Хуманното отношение към животните по време на транспортиране – дребни преживни животни (овце и кози), еднокопитни (коне и магарета), говеда (говеда и телета), свине и животни, транспортирани в контейнери, включително домашни птици (пилета, кокошки носачки, пуйки и др.) и зайци – **препоръките на ЕОБХ са повече пространство, по-ниски температури, по-кратки пътувания**: Например за животни, транспортирани в контейнери (птици и зайци), ЕОБХ препоръчва **продължителността на пътуването да се счита за цялото време, през което животните са държани в контейнерите**. Единственият начин да се избегнат последици за благосъстоянието на едnodневните пилета е да се транспортират оплодени яйца и да се излюпят във фермата на местоназначение.

Кокошки носачки във ферми – препоръчва отглеждане на всички птици в системи без клетки

Основните препоръки включват **настаняване на всички птици в системи без клетки с лесно достъпни, повдигнати платформи и осигуряване на суха и ронлива постеля и достъп до покрита веранда и отглеждане на малките пилета в затъмнени гнезда**.

Прилагане на хармонизирани методи за оценка и системи за точкуване за наблюдение на смъртността във фермата и рани, увреждане на оперението, фрактури на гръдната кост и бракуване на трупа при клане.

При кокошките за разплод: намаляване на мъжката агресия към женските, напр. чрез намаляване на съотношението на включени мъжки стада (под 1:10), избиране на мъжки птици за намалена агресия, включване на разделителен панел, за да се позволи

³ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7421>

⁴ <https://www.efsa.europa.eu/en/news/more-space-lower-temperatures-shorter-journeys-efsa-recommendations-improve-animal-welfare>

на женските да избягат от мъжките и да се осигури синхрон в половата зрялост на двата пола.

Бройлери и родителски стада за бройлери – препоръчва отглеждане на всички птици в системи без клетки

Скоростта на растеж трябва да бъде ограничена до максимум 50 г/ден, Значително намаляване на гъстотата на отглеждане – максимална плътност на отглеждане от 11 кг/м², Суха и ронлива постеля от първия ден, Птиците не трябва да се настаняват в клетки, а в заграждения, трябва да се осигурят покрити веранди от 2-седмична възраст, повдигнати платформи и тъмни гнезда за бройлери и кацалки за родителските стада, и достъп до открити площи, покрити на 70% с растителност.

о Трябва да се приложат хармонизирани методи за оценка и точкови системи за оценка на смъртността във фермата, рани, конфискация на трупове и пододерматит при бройлери при клане, за да се наблюдава хуманното отношение към бройлерите във фермите в Европа.

о Общата смъртност във фермата, ранените животни, бракуваните трупове и пододерматитът трябва да се наблюдават в клиниката.

Телета във ферми

Телето да остане с майка си минимум 1 ден след раждането за изграждане на по-силна връзка. Телетата да бъдат настанени по двойки или малки групи (2 – 7 телета) през първата седмица от живота им и в постоянни стадни групи след това. **Всяко теленце трябва да има поне 20 м² (препоръчително), но минимум 3 м²**, увеличаване на пространството за животното, позволяване на специални зони за лежане с деформируеми повърхности за лягане.

СЪДЪРЖАНИЕ:

II. Научно становище на ЕОБХ относно хуманното отношение към **свинете** – стр. 4

III. Научни становища на ЕОБХ относно хуманното отношение към животните **по време на транспорт** – стр. 7

1. Научно становище за хуманно отношение към **дребните преживни животни** по време на транспорт – стр. 8

2. Научно становище за хуманно отношение към **говедата** по време на транспорт – стр. 11

3. Научно становище за хуманно отношение към **свинете** по време на транспорт – стр. 14

4. Научно становище за хуманно отношение към **конете** по време на транспорт – стр. 16

5. Научно становище за хуманно отношение към **домашните птици и зайци**, транспортирани в контейнери – стр. 19

А. Хуманно отношение към едnodневните пилета, транспортирани в контейнери – стр. 20

Б. Хуманно отношение към домашните птици, транспортирани в контейнери – стр. 21

В. Хуманно отношение към зайци, транспортирани в контейнери – стр. 23

IV. Научно становище на ЕОБХ за хуманно отношение към **кокошките носачки** във ферми – стр. 24

V. Научно становище на ЕОБХ за хуманно отношение към **бройлерите** във фермата – стр. 27

VI. Научно становище на ЕОБХ за хуманно отношение към **телетата** – стр. 31

VII. Използвана литература – стр. 35

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

II. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ОТНОСНО ХУМАННОТО ОТНОШЕНИЕ КЪМ СВИНЕТЕ

Научното становище е публикувано на 10 август 2022 г. и предоставя подробни предложения за подобряване на хуманното отношение към всички категории отглеждани свине, в най-разпространените системи за отглеждане в ЕС.

Научното становище се фокусира върху хуманното отношение към свинете във ферми и се основава на преглед на научната литература и експертно

мнение. Оценени са всички категории прасета: млади женски на първо заплождане, сухостойни свине майки, прасещи и лактиращи свине майки, сукалчета, отбити прасета, прасета за угояване и нерези. Описани са най-подходящите системи за отглеждане, използвани в Европа.

Кошара за опрасване

За всяка система са идентифицирани силно съотносими последици за благосъстоянието, както и свързаните **Показатели, произхождащи от животните (ППЖ, англ. ABMs⁵)** и **опасностите**, водещи до **последници за благосъстоянието**.

Освен това се препоръчват мерки за предотвратяване или коригиране на опасностите и/или смекчаване на последиците за благосъстоянието. Предоставени са също така препоръки относно количествени или качествени критерии, за да се отговори на специфични въпроси относно хуманното отношение към прасетата, свързани с **хапането на опашките** и свързани с европейската гражданска инициатива „Край на епохата на клетките“.

Панелът за Здравеопазване и хуманно отношение към животните на ЕОБХ (АНАW) препоръчва **как да се смекчи груповият стрес**, когато сухостойните свине майки и младите женски са групирани веднага след отбиване или в ранна бременност. Резултатите от сравнителна качествена оценка предполагат, че едро нарязана слама, сено или сенаж са най-подходящият **материал за изграждане на гнездо**. Ще е необходим период от време на персонала и животните, за да се адаптират към отглеждането на **кърмещи свине**

⁵ **ABMs – Animal based measures; Показателите (сигналите), произхождащи от самото животно** (напр. поведение, телесна температура, състояние на тялото), предоставят пряка информация за благосъстоянието на животното въз основа на неговото здраве, поведение, хранене и удобството му, в условията, при които е отглеждано. Тези показатели са поведенческият и физиологичният отговор на животното към външните фактори, действащи върху него. Те са по-надеждни и по-точни, могат да се измерят и показват прекия резултат от ресурсите, с които разполага животното (напр. разпределение на пространството, материал за постеля) и практиките на управление (напр. колко често се доят кравите, стратегии за отглеждане).

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

майки и техните прасенца в кошари за опрасване (за разлика от родилните боксове), преди да се постигнат стабилни резултати за благосъстоянието на животните. Панелът определя минимално налично пространство за кърмещата свиня майка, за да се осигури благосъстоянието на прасенцата (измерено чрез смъртността на живородените прасенца).

Сред основните рискови фактори за хапане на опашката са пространството, видовете подови настилки, качеството на въздуха, здравословното състояние и състава на диетата, докато възрастта на отбиване не е свързана директно с хапането на опашката в по-късна възраст. Връзката между наличието на пространство и скоростта на растеж, поведението на лежане и хапането на опашките при отглеждане на прасета е количествено определена и представена. И накрая, ЕОБХ предлага набор от ППЖ, които да се използват при клане за наблюдение на хуманното отношение във фермата към бракуваните свине майки и прасетата за отглеждане.

Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, може да се запознае с пълното становище на ЕОБХ, на:

<https://www.EFSA.europa.eu/en/EFSAjournal/pub/7421>

<https://EFSA.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.EFSA.2022.7421>

1. Хуманно отношение към свинете във фермата – преглед

▪ Като част от своята стратегия „От фермата до вилницата“ (F2F), Европейската комисия (ЕК) предприема цялостна оценка на законодателството за хуманно отношение към животните, включително Директива 120/2008/СЕ на Съвета относно защитата на свинете. Тази директива за защита на свинете се основава на научно становище, дадено от Научния ветеринарен комитет (SVC) през 1997 г.

▪ ЕОБХ и Панелът АНАW през годините са публикували няколко становища по темата за хуманното отношение към свинете през 2004, 2005, 2007, 2012 и 2014 г.

2. Какви са основните резултати?

▪ Установените **последници** за благосъстоянието по категории свине и системи за отглеждане са: **ограничение на движението, проблеми да си почиват, групов стрес, стрес от изолация, стрес от раздяла, невъзможност за извършване на проучвателно поведение или търсене на храна, невъзможност за изразяване на майчинско поведение, невъзможност за сукателно поведение, продължителен глад, продължителна жажда, топлинен стрес, студов стрес, локомоторни нарушения (включително куцота), лезии на меките тъкани и увреждане на кожата, респираторни нарушения, стомашно-чревни разстройства.**

▪ Последствията за благосъстоянието, свързани с **групирването на младите женски и свине майки**, могат да бъдат смекчени на всеки етап чрез спазване на принципите на внимателно смесване, включително използването на смесителни кошари, добър дизайн/оформление на кошарите и добро хранене и общо управление

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

Кошара за опрасване

Родилен бокс

- На кърмещите свине майки може да бъде предложена повече поведенческа свобода, като се отглеждат в **кошари за опрасване (родилни кошари)**, за разлика от родилните боксове, без да се увеличава смъртността на прасенцата преди отбиването.

- Използването на временна система от клетки за опрасване (родилни боксове) не може да бъде препоръчано като стъпка в прехода на фермата от използване на родилни боксове към кошари, освен ако размерът на системата от временни клетки за опрасване не е същият като този на бъдещата свободна кошара за опрасване.

- Развѣдните цели, водещи до размери на котилото, които постоянно надвишават броя на функционалните зърна на свинята майка, няма да доведат до адекватно благосъстояние на свинете майки или прасенцата.

- Материали като дългостѣблена или нарязана слама, сено, сенаж са най-подходящи за изграждане на гнезда за свине майки преди опрасване. Тези

материали трябва да бъдат осигурени в достатъчно количество, за да позволят изпълнението на всички функционални поведенчески елементи от изграждането на гнезда.

- Осигуряване на обогатена среда на прасенцата по време на периода на лактация намалява риска от хапане на опашките при отбити и подрастващи прасета.

- Рискът от хапане на опашките се увеличава при намалено пространство, увеличаване на дела на решетъчния под, висока скорост на въздуха и лошо качество на въздуха (напр. високо ниво на амоняк) и поради липса на обогатяване, лош здравен статус и недостатъци в състава на фуража.

- Въпреки че купирането на опашката е ефективно за намаляване на риска от лезии на опашката, то не е необходимо, ако практиките за отглеждане и управление са подходящи.

- Хирургическата кастрация без анестезия е болезнена на всяка възраст и има краткосрочни и средносрочни отрицателни последици за благосъстоянието. Алтернативите на традиционната хирургическа кастрация включват избягване на кастрация на мъжките прасета с адекватно прилагане на стратегии за управление, прилагане на имунокастрация или хирургическа кастрация с анестетик и аналгетик за облекчаване на болката в резултат на процедурата.

- Редукцията на зѣбите е стресираща процедура, която при неправилно изпълнение причинява краткотрайна и дълготрайна болка. Подрязването по своята същност е вредно.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

▪ Лезиите по опашката, конфискацията на трупа и белодробните лезии са най-полезните и обещаващи ППЖ за събиране в клиниците за наблюдение на нивото на благосъстояние във фермата за отглеждане на свине.

▪ Състоянието на тялото, конфискацията на трупа, язви по раменете и лезии на вулвата са най-полезните и обещаващи ППЖ за събиране в клиниците за наблюдение на нивото на хуманно отношение във фермата към бракуваните свине майки.

III. Научни становища на ЕОБХ относно хуманното отношение към животните по време на транспортиране – повече пространство, по-ниски температури, по-кратки пътувания: препоръки на ЕОБХ

▪ В рамките на своята стратегия „От фермата до вилницата“, Европейската комисия (ЕК) предприема цялостна оценка на законодателството за хуманно отношение към животните, включително **регулирането на транспорта (Регламент (ЕО) № 1/2005 на Съвета)**.

▪ Това законодателство относно защитата на животните по време на транспортиране се основава на научно становище, прието през 2002 г.⁶

▪ ЕОБХ вече е публикувал становища относно здравето и хуманното отношение към животните през 2004 г.⁷ (по време на транспортиране и микроклимата в превозните средства за пътен транспорт на животни)⁸ и 2011 г.⁹

Осигуряването на повече пространство, понижаването на максималните температури и свеждането на времето за пътуване до минимум са необходими за подобряване на благосъстоянието на селскостопанските животни по време на транспортиране, според **5-те научни становища, публикувани на 7 септември 2022 г.** от ЕОБХ.

Новите научни становища обхващат **дребни преживни животни (овце и кози), еднокопитни (коне и магарета), говеда (говеда и телета), свине и животни, транспортирани в контейнери, включително домашни птици (пилета, кокошки носачки, пуйки и др.) и зайци**. Те идентифицират различните последици за хуманното отношение към животните, които животните могат да изпитат по време на различните етапи на транспортиране, опасностите, които потенциално ги причиняват, и показателите, произхождащи от животните (ППЖ), чрез които те могат да бъдат

⁶ https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-12/sci-com_scah_out71_en.pdf

⁷ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/44>

⁸ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/122>

⁹ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1966>

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

оценени. За всички видове, **годността за транспортиране е от първостепенно значение.**

ЕОБХ разработи **количествени прагове за температурите**, които трябва да се поддържат в превозното средство, както и **минимално допустимо пространство** за животните. ЕОБХ също така описва развитието или прогресирането на различни други **последници за благосъстоянието** с течение на времето по време на транспортиране, като глад, жажда и умора. Например за животни, транспортирани в контейнери (птици и зайци), ЕОБХ препоръчва **продължителността на пътуването да се счита за цялото време, през което животните са държани в контейнерите.** Единственият начин да се избегнат последници за благосъстоянието на едnodневните пилета е да се транспортират оплодени яйца и да се излюпят във фермата на местоназначение.

1. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ДРЕБНИТЕ ПРЕЖИВНИ ЖИВОТНИ ПО ВРЕМЕ НА ТРАНСПОРТ

▪ Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, трябва да се запознае с пълното становище на ЕОБХ, което може да бъде намерено на следния линк: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2022.7404>

a) Какви са основните резултати?

▪ Единадесет (11) **последници** за благосъстоянието бяха избрани като силно съотносими към благосъстоянието на овцете по време на транспортиране.

▪ Появата на всеки тип последствия за благосъстоянието варира в зависимост от етапа,

средствата и продължителността на транспортирането.

▪ Бяха идентифицирани специфични ППЖ за всяка от силно значимите последници за благосъстоянието, включително поведенчески, клинични и физиологични ППЖ.

▪ Беше идентифицирано голямо разнообразие от опасности за различните последници за благосъстоянието и етапи на транспортиране.

▪ Въпреки важността му, в момента не съществува съгласувана научна дефиниция на концепцията за годност за транспорт.

▪ Силният топлинен стрес започва при горната критична температура (UCT). Установено е, че това е 28°C за овце с руно и 32°C за остригани овце.

▪ Увеличеното пространство в превозното средство е от полза за животните, за да коригират позата си в отговор на ускорение и други събития по време на транспортиране.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Времето, през което животните са изложени на опасностите, зависи от продължителността на пътуването.

- Броят и тежестта на опасностите, на които животните са изложени по време на транспортиране, оказват влияние върху произтичащите от това последици за благосъстоянието.

- Стресът от движение и сензорната свръхстимулация започват веднага щом превозното средство започне да се движи и продължават, докато превозното средство се движи,

което потенциално води до умора и негативни афективни състояния като напр. страх и страдание.

- Болката и/или дискомфортът от здравословни проблеми или наранявания може да са относително редки, но за засегнатите животни последствията може да са сериозни. Освен това те ще се влошат с течение на времето по време на транспортиране и могат да причинят страдание.

- Проблемите, свързани с липсата на почивка, стават по-големи с увеличаване на продължителността на пътуването и могат да доведат до умора.

- Дори когато превозното средство е оборудвано с поилки за вода, пътувания, които продължават повече от 12 часа, могат да доведат до продължителна жажда, която може да доведе до дехидратация и свързаните с това отрицателни афективни състояния, както и физиологични промени, свързани с жаждата.

- Поради практически трудности при храненето на животните при транспортиране, физиологичните промени, показателни за глад, могат да се появят след 12 часа транспортиране.

- Разрешаването на почивка на овцете и козите в неподвижно превозно средство при разрешеното понастоящем пространство не води до желаното поведение при пиене, хранене и почивка, и по този начин не смекчава последиците за благосъстоянието от пътуването.

б) Препоръки за органите на общественото здравеопазване

- За да се намали въздействието на транспортирането върху благосъстоянието на животните, е **необходимо повече пространство, по-ниски температури и намалена продължителност на пътуването в сравнение с настоящите правила и практики.**

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Концепцията за годност за транспорт трябва да бъде правилно дефинирана, включително насоки и прагове, базирани на ППЖ.
- Включените специалисти трябва да бъдат добре образовани и обучени.
- Трябва да се изяснят въпросите за отговорността между участващите групи.
- Трябва да се проведат изследвания за разработването на системи за поддържане на микроклиматичните условия както в неподвижни, така и в движещи се превозни средства.
- За да се намали рискът от последици за благосъстоянието поради излагане на високи ефективни температури, температурата вътре в превозните средства, транспортиращи овце, **не трябва да надвишава 28° C за овце с руно и 32° C за подстригани овце.**
- Трябва да се проведат бъдещи изследвания за разработването на системи за поддържане на микроклиматичните условия в неподвижни, както и в движещи се превозни средства в различни отделения и височини на платформите, например чрез климатизация.
- Трябва да се отдели достатъчно пространство за животните по време на транспортиране, за да им се позволи да коригират стойката и баланса си. Минималното допустимо пространство трябва да се изчислява с помощта на валидиран научен метод (вижте пълното становище за повече информация).
- Броят и тежестта на опасностите, на които животните са изложени по време на транспортиране, оказват влияние върху произтичащите от това последици за благосъстоянието.
- Въз основа на доказателства за продължителни последици за благосъстоянието, включващи стрес и негативни афективни състояния, продължителността на пътуването трябва да бъде сведена до минимум.
- Максималното време за пътуване трябва да вземе предвид стреса (и понякога страха), който животните ще изпитват непрекъснато или временно през определени интервали.
- По време на транспортиране животните ще ожаднеят и огладнеят след 12 часа, което трябва да се има предвид и при избора на максималното време за пътуване.
- За да се прекрати излагането на опасностите от транспортирането и да се даде възможност на животните да ядат, пият и да се възстановят, те трябва да бъдат разтоварени от транспортното средство в подходящи помещения.

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

2. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ГОВЕДАТА ПО ВРЕМЕ НА ТРАНСПОРТ

- Средно приблизително 4,3 милиона говеда са били транспортирани между държавите членки годишно в периода 2019-2021 г. с всички транспортни средства.
- Автомобилният транспорт представлява 90% от общия транспорт на едър рогат добитък от 2019-2021 г.

Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, трябва да се запознае с пълното становище на ЕОБХ, което може да бъде намерено на следния линк: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2022.7442>

Становището разглежда защитата на говеда (включително телета) по време на транспортиране. Хуманното отношение към едрия рогат добитък по време на транспортиране по шосе е основният фокус, но са включени и други транспортни средства. Описани са настоящите практики, свързани с транспортирането на едър рогат добитък през различните етапи (подготовка, товарене/разтоварване, по време на пътуване и почивки при пътуването). Установени са 11 последици като силно съотносими за благосъстоянието на едрия рогат добитък по време на транспортиране въз основа на тежестта, продължителността и честотата на възникване: **групов стрес, стрес при работа с животните, топлинен стрес, наранявания, стрес при движение, продължителен глад, продължителна жажда, респираторни нарушения, ограничение на движението, проблеми от липсата на почивка и сензорна свръхстимулация**. Описани са тези последици за хуманното отношение към животните и техните мерки. Установени са и различни опасности, главно свързани с неопитен/необучен персонал, неподходящо боравене, структурни недостатъци на превозните средства и съоръжения, лоши условия на шофиране, неблагоприятни микроклиматични условия и условия на околната среда, и лоши животновъдни практики, водещи до тези последици за благосъстоянието. Становището съдържа общи и специфични заключения, свързани с различните етапи на транспортиране на говеда. Разработени са препоръки за предотвратяване на опасности и за коригиране или смекчаване на последиците за благосъстоянието. Бяха разработени и препоръки за определяне на количествени прагове за микроклиматичните условия в рамките на транспортните средства и пространствени прагове (минимално допустимо пространство). Развитието на последиците за благосъстоянието във времето е оценено във връзка с максималната продължителност на пътуването. Становището обхваща специфични сценарии за транспортиране на животни, идентифицирани от Европейската комисия, свързани с **транспортиране на неотбити телета, бракувани крави, износ на едър рогат добитък с кораби за превоз на добитък, износ на едър рогат добитък по шосе, фериботи рол-он-рол и „животни със специален здравен статус“** и изброява опасенията за хуманното отношение, свързани с тях.

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

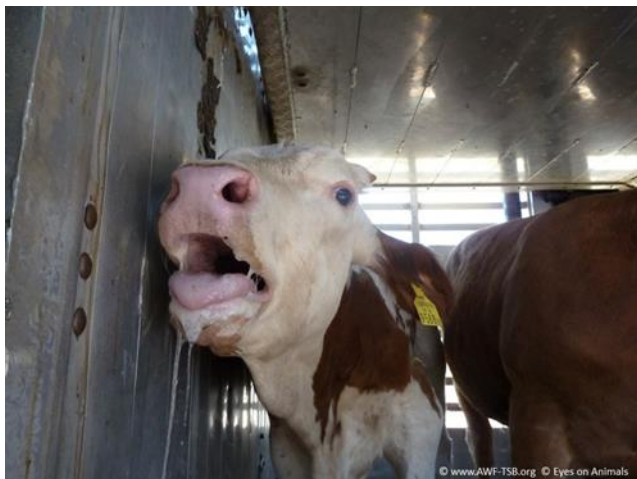
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

а) Какви са основните резултати?

неудовлетвореност, умора и дистрес.

- Бяха идентифицирани специфични ППЖ за всяко от силно значимите последици за благосъстоянието, включително поведенчески, клинични и физиологични ППЖ, които могат да се използват за оценка на състоянието на животните, но са с ограничена приложимост, когато животните са в транспортно средство.

- Беше идентифицирано голямо разнообразие от опасности за различните последици за благосъстоянието и етапи на транспортиране.

- Те са свързани с фактори като неопитни/необучени водачи, неподходящо боравене, структурни недостатъци на превозни средства и съоръжения, лошо шофиране и пътни условия, недостатъчно пространство и неблагоприятни микроклиматични (топлини) условия в транспортните средства.

- Въпреки важноста му, в момента не съществува съгласувана научна дефиниция на концепцията за годност за транспорт.

- Тежкят топлинен стрес за говедата започва при горната критична температура (UCT), за която е установено, че е 25° С.

- Увеличеното пространство в превозното средство по отношение на разрешеното понастоящем пространство е от полза за животните, за да коригират позата и баланса си в отговор на движенията на превозното средство по време на транспортиране, като по този начин намаляват нараняванията, паданията и стреса.

- Броят и тежестта на опасностите, на които животните са изложени по време на транспортиране, оказват влияние върху произтичащите от това последици за хуманното отношение.

- Времето, през което животните са изложени на опасностите, зависи от продължителността на пътуването.

- Стресът от движение и сензорната свръхстимулация започват веднага щом превозното средство започне да се движи и продължават, докато превозното средство се движи, което потенциално води до умора и негативни афективни състояния като страх и дистрес.

- Болката и/или дискомфортът от здравословни проблеми или наранявания могат да бъдат тежки и да се влошат с течение на времето по време на транспортиране и да доведат до страдание.

- Възникването на всеки тип последици за благосъстоянието варира в зависимост от етапа (подготовка, товарене, транзит, разтоварване и прекъсвания на пътуването), средствата (път, море, въздух или влак) и продължителността на транспорта.

- Говедата могат да изпитат едно или повече негативни афективни състояния, свързани с тези последици за благосъстоянието, включително страх, болка, дискомфорт, чувство на

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Проблемите, свързани с липсата на почивка, стават по-големи с увеличаване на продължителността на пътуването и могат да доведат до умора.

- Дори когато транспортното средство е оборудвано с поилки за вода, пътувания, които продължават повече от 9 часа, могат да доведат до продължителна жажда, която може да доведе до дехидратация и свързаните с това негативни афективни състояния.

б) Основни и препоръки

- За да се намали въздействието на транспортирането върху благосъстоянието на животните, **е необходимо повече пространство, по-ниски температури и намалена продължителност на пътуването в сравнение с настоящите правила и практики.**

- Концепцията за годност за транспорт трябва да бъде правилно дефинирана, включително насоки и прагове, базирани на ППЖ.

- Към животните винаги трябва да се отнасяте със съчувствие.

- За да се намали рискът от последици за благосъстоянието поради излагане на високи ефективни температури, температурата вътре в превозните средства, транспортиращи говеда, не трябва да надвишава УСТ, която се оценява на 25° С.

- Трябва да се проведат бъдещи изследвания по отношение на разработването на системи за поддържане на микроклиматичните условия в неподвижни, както и в движещи се превозни средства в различни отделения и височини на платформите, например чрез климатизация.

- Трябва да се отдели достатъчно пространство за животните по време на транспортиране, за да им се позволи да коригират стойката и баланса си. Минималното допустимо пространство трябва да се изчислява с помощта на валидиран научен метод (вижте пълното становище за повече информация).

- Въз основа на доказателства за продължителни последици за благосъстоянието, включващи стрес и негативни афективни състояния, продължителността на пътуването трябва да бъде сведена до минимум.

- Максималното време за пътуване трябва да вземе предвид стреса (и понякога страха), който животните ще изпитват непрекъснато или периодично.

- По време на транспортирането животните ще ожаднеят след 9 часа и ще огладнеят след 12 часа, което също трябва да се има предвид при избора на максималното време за пътуване.

- За да се прекрати излагането на опасностите от транспортирането и да се даде възможност на животните да ядат, пият и да се възстановят, те трябва да бъдат разтоварени от транспортното средство в подходящи помещения.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

3. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ СВИНЕТЕ ПО ВРЕМЕ НА ТРАНСПОРТ

Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, трябва да се запознае с пълното становище на ЕОБХ, което може да бъде намерено на следния линк: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2022.7445>

а) Какви са основните резултати?

- Свинете са най-транспортираният вид в ЕС сред животните,
- Средно приблизително 31 милиона прасета са били транспортирани между държавите членки годишно в периода 2019-2021 г. с всички транспортни средства.
- Автомобилният транспорт представлява 99% от общия транспорт на свине от 2019-2021 г.
- Установени са десет (10) отрицателни последици като силно съотносими към благосъстоянието на свинете по време на транспортиране въз основа на тежестта, продължителността и честотата на възникване. Това са **групов стрес, стрес при работа с животните, топлинен стрес, наранявания, стрес от движение, продължителен глад, продължителна жажда, проблеми с липсата на почивка, ограничение на движението и сензорна свръхстимулация.**
- Появата на всеки тип последици за благосъстоянието варира в зависимост от етапа (подготовка, товарене, транзит, разтоварване и прекъсвания на пътуването), средствата (път, море, въздух или влак) и продължителността на транспорта.
- Прасетата могат да изпитат едно или повече негативни афективни състояния, свързани с тези последици за благосъстоянието, включително **страх, болка, дискомфорт, чувство на неудовлетвореност, умора и дистрес.**
- Бяха идентифицирани специфични ППЖ за всяко от силно значимите последици за благосъстоянието, включително поведенчески, клинични и физиологични ППЖ. Тези АВМ могат да се използват за оценка на състоянието на животните, но са с ограничена употреба, когато животните са в транспортно средство.
- Установено е голямо разнообразие от опасности за различните последици за благосъстоянието и етапи на транспортиране.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056

▪ Те са свързани с фактори като **смесване на непознати прасета, неподходящи методи и устройства за обработка, използване на кошари за събиране, неопитен/необучен персонал, структурни недостатъци на превозни средства и съоръжения, лоши условия на шофиране и пътища, неблагоприятни микроклиматични и екологични условия, и лоши животновъдни практики.**

▪ Въпреки важността му, в момента не съществува съгласувана научна дефиниция на концепцията за годност за транспорт.

▪ Има само няколко условия, водещи до негодни за транспортиране животни, за които са установени и валидирани ППЖ.

▪ Прасетата, особено финишърите, често се оставят гладни за някакъв период преди транспортиране, което води до последици за благосъстоянието, като например **продължителен глад** и може индиректно да доведе до **групов стрес, наранявания и стрес при боравене.**

▪ Липсата на такъв **период на гладуване** може да има последици за животните по отношение на повишен риск от прилошаване „транспортна болест“ и хипертермия, но основните доказателства в подкрепа на гладуването от гледна точка на благосъстоянието на животните не са силни и се отнасят само за финишърите, транспортирани за клане.

▪ Горният праг на зоната на топлинен комфорт и **горната критична температура (UCT)** на свинете майки бяха оценени съответно на 20° С и 22° С суха температура. Сравнимите стойности бяха 22° С и 25° С за угоени прасета и 25° С и 30° С за отбити прасета с приблизително 30 кг.

▪ Температурата в близост до прасетата по време на транспортиране не трябва да надвишава UCT.

▪ Осигуряването на прасетата на препоръчаното пространство по време на транспортиране ще позволи на всички животни в отделението да легнат в полулегнало положение (изправено положение на главата и част от торса под ъгъл 45°).

▪ Не е известно дали осигуряването на препоръчаното пространство по време на транспортиране предлага на прасетата достатъчно пространство за коригиране на позата в отговор на ускорението и други събития, свързани с шофиране, терморегулация и за ефективно осигуряване на вода по време на транспортиране.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

4. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ КОНЕТЕ ПО ВРЕМЕ НА ТРАНСПОРТ

Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, трябва да се запознае с пълното становище на ЕОБХ, което може да бъде намерено на следния линк: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2022.7444>

а) Какви са основните резултати?

- Средно приблизително 170,00 коня са транспортирани между държавите членки годишно в периода 2019-2021 г. с всички транспортни средства.

- Автомобилният транспорт представлява 85% от общия транспорт на коне от 2019-2021 г.

- Установени са тринадесет (13) отрицателни последици за благосъстоянието на конете по време на

транспортиране въз основа на тежестта, продължителността и честотата на възникването им. Те включват **стрес при боравене, сензорна свръхстимулация, ограничение на движението, топлинен стрес, наранявания, стрес при движение и респираторни нарушения.**

- Появата на всеки тип последици за благосъстоянието варира в зависимост от етапа (подготовка, товарене, по време на транспортиране, разтоварване и прекъсвания на пътуването за почивка), средствата (по път, море, въздух или влак) и продължителността на транспорта.

- Конете могат да изпитат едно или повече негативни афективни състояния, свързани с тези последици за благосъстоянието, включително **страх, болка, дискомфорт, умора и дистрес.**

- Установени са специфични ППЖ за всяка от силно значимите последици за благосъстоянието, включително поведенчески, клинични и физиологични ППЖ, които могат да се използват за оценка на състоянието на животните, но са с ограничена употреба, когато животните са в транспортното средство.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg>, [corhv@mzh.government.bg](http://mzh.government.bg)
тел. 02/4273056

▪ Установено е голямо разнообразие от опасности за различните последици за благосъстоянието и етапи на транспортиране.

▪ **Опасностите са свързани с фактори като неопитни или необучени водачи, липса на обучение на животните, темперамент на коня, порода кон, употреба на успокоителни, структурни недостатъци на превозни средства и съоръжения, лоши умения и условия за шофиране, отделяне от други коне, прегрупиране с непознати коне, неблагоприятни микроклиматични и екологични условия и лоши транспортни и животновъдни практики.**

▪ Броят и тежестта на опасностите, на които животните са изложени по време на транспортиране, оказват влияние върху произтичащите от това последици за благосъстоянието.

▪ Въпреки важността му, в момента не съществува съгласувана научна дефиниция за годност за транспорт.

▪ Има само няколко условия, водещи до негодни за транспортиране животни, за които са установени и валидирани ППЖ.

▪ Температурата вътре в превозните средства по време на транспортиране на конете не трябва да надвишава горната критична температура (УСТ), която се оценява на 25° С.

▪ Благосъстоянието на конете се облагодетелства от допълнително пространство по отношение на ширината, както и дължината на тялото на коня. Страничното пространство е необходимо за разтваряне на краката, за да се балансира и заеме ексекреторна поза.

▪ Необходимо е допълнително пространство по отношение на дължината на коня за спускане на главата му за балансиране, почивка и освобождаване на дихателните пътища, с допълнително пространство, евентуално необходимо за позициониране на хранилки и поилки в превозни средства.

▪ За необработени/необяздени коне, пътуващи на малки групи, ограничените налични доказателства предполагат, че гъстота на натоварване не по-голяма от 200 кг/м² води до подобро благосъстояние в сравнение с по-висока гъстота на натоварване.

▪ Времето, през което животните са изложени на опасностите, зависи от продължителността на пътуването

▪ Стресът от движение и сензорната свръхстимулация започват веднага щом превозното средство започне да се движи и продължават през цялото време на движение, което потенциално води до умора и негативни афективни състояния като страх и дистрес.

▪ Болката и/или дискомфортът от здравословни проблеми или наранявания ще се влошат с течение на времето при транспортиране и могат да доведат до страдание

▪ Проблемите, свързани с липсата на почивка, стават по-големи с увеличаване на продължителността на пътуването и могат да доведат до умора.

▪ Клинични респираторни нарушения могат да се появят след пътуване от 10 - 14 часа.

▪ Стомашно-чревни нарушения като стомашна язва могат да се наблюдават след 12 часа при нехранени коне.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Физиологични биомаркери, показателни за продължителен глад, са докладвани след 12 часа транспорт.

- Поведенчески индикатори за жажда са докладвани след 3 часа, а физиологични биомаркери за дехидратация след само 1-3 часа транспортиране.

б) Основни препоръки

- За да се намали въздействието на транспортирането върху благосъстоянието на животните, е **необходимо повече пространство, по-ниски температури и намалена продължителност на пътуването в сравнение с настоящите правила и практики.**

- Концепцията за годност за транспорт трябва да бъде правилно дефинирана, включително насоки и прагове, базирани на ППЖ.

- Включените специалисти трябва да бъдат добре образовани и обучени.

- За да се намали рискът от последици за благосъстоянието поради излагане на високи ефективни температури, температурата вътре в превозните средства, превозващи коне, не трябва да надвишава изчислената UCT от 25° C.

- Трябва да се проведат бъдещи изследвания по отношение на разработването на системи за поддържане на микроклиматичните условия в неподвижни, както и в движещи се превозни средства в различни отделения и височини на платформите, например чрез климатизация.

- Ширината на индивидуалния бокс вътре в транспортното средство трябва да бъде най-малко 40 см по-широка от ширината на най-широката част от тялото на коня.

- Дължината на индивидуалния бокс вътре в транспортното средство трябва да бъде поне 40 см по-голяма от дължината на тялото на коня (измерена от опашката до носа, докато шията е успоредна на земята).

- Конете трябва да могат да свалят главата си под височината на холката, за да прочистят дихателните си пътища и затова не трябва да се връзват кръстосано или прекалено късо (< 60 cm въже).

- Необработени/необяздени коне трябва да се транспортират в малка група, съставена от съвместими животни, свободно движещи се с плътност < 200 кг/м².

- По време на транспортирането, конете трябва да получават храна и вода *ad libitum* или поне на редовни интервали (не повече от 4 часа) за период от 30 минути, докато превозното средство е неподвижно.

- Въз основа на доказателства за продължителни последици за благосъстоянието, включващи стрес и негативни афективни състояния, продължителността на пътуването трябва да бъде сведена до минимум.

- Максималното време за пътуване трябва да вземе предвид стреса (и понякога страха), който животните ще изпитват непрекъснато или временно.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

▪ По време на транспортирането конете ще ожаднеят след 3 часа, ако не са напоени и ще огладнеят след 12 часа, ако не са нахранени, клинични респираторни нарушения могат да се появят след пътувания от 10–14 часа и стомашно-чревни нарушения, като стомашна язва, могат да се наблюдават след 12 часа при нехранени коне.

5. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ДОМАШНИТЕ ПТИЦИ И ЗАЙЦИ, ТРАНСПОРТИРАНИ В КОНТЕЙНЕРИ

Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, трябва да се запознае с пълното становище на ЕОБХ, което може да бъде намерено на следния линк:

<https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7441>

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2022.7441#support-information-section>

▪ Домашните птици представляват около 97% от общата търговия на живи животни в рамките на ЕС.

▪ Повече от 1,4 милиарда домашни птици са били транспортирани между държавите членки годишно през 2018 г. и 2019 г.

▪ Автомобилният транспорт представлява 99% от общия транспорт на домашни птици между държавите членки през 2018 г. и 2019 г.

▪ Понякога еднодневни пилета са транспортирани по въздух.

▪ Около половината от докладваните пътувания на домашни птици са с продължителност под 4 часа.

▪ Около 180 милиона отглеждани **зайци** са били отглеждани за консумация на месо в ЕС през 2016 г., 119 милиона (66%) от които са били отглеждани в търговски ферми и транспортирани за клане.

Това становище, изготвено по искане на Европейската комисия, се фокусира върху транспортирането на **домашни птици и зайци в контейнери** (напр. всеки контейнер, клетка, сандък, кутия, съд или друга твърда конструкция, използвана за транспортиране на животни, но не и самото транспортно средство). То описва и оценява настоящите транспортни практики в ЕС въз основа на данни от литературата, държавите членки и експертни мнения. Оценените видове и категории домашни птици са предимно **пилета за месо (бройлери), кокошки в края на периода на снасяне и еднодневни пилета**. Те включват в по-малка степен **ярки, пуйки, патици, гъски, пъдпъдъци и дивечови птици**, поради ограничените научни доказателства.

Становището се фокусира върху **автомобилния транспорт до кланиците или до производствените обекти**. За еднодневните пилета е предвиден и въздушният

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

транспорт. Съответните разглеждани етапи на транспортиране са подготовка, товарене, пътуване, пристигане и разтоварване/разопаковане (изваждане от контейнерите).

Последствията за благосъстоянието, свързани с настоящите транспортни практики, са идентифицирани за всеки етап. За товаренето и разопаковането, установените **изключително значими последици за благосъстоянието са справяне със стрес, наранявания, ограничаване на движението и сензорна свръхстимулация**. За пътуването и пристигането **нараняванията, ограничаването на движението, сензорната свръхстимулация, стресът от движението, топлинният стрес, студеният стрес, продължителният глад и продължителната жажда** са идентифицирани като много важни. За всяко последствие за хуманно отношение към животните бяха идентифицирани и оценени показателите, произхождащи от животните (ППЖ) и опасностите, и бяха предложени превантивни и коригиращи или смекчавачи мерки. Препоръки относно количествените критерии за предотвратяване или смекчаване на последиците за хуманното отношение се предоставят за микроклиматичните условия, допустимото пространство и времето за пътуване за всички категории животни, когато научни доказателства и експертно мнение подкрепят такива резултати.

Общи изводи и препоръки

- Появата на всеки тип последици за благосъстоянието варира в зависимост от етапа, средствата и продължителността на транспортирането.
- За да се намали въздействието на транспортирането върху благосъстоянието на животните, **е необходимо повече пространство, по-ниски температури и намалена продължителност на пътуването в сравнение с настоящите правила и практики**.
- Концепцията за годност за транспорт трябва да бъде правилно дефинирана, включително насоки и прагове, базирани на ППЖ.
- Включените професионалисти трябва да бъдат добре образовани и обучени, а превозните средства – правилно поддържани.
- Трябва да се изяснят въпросите за отговорността между участващите групи.

А. Хуманно отношение към еднодневните пилета, транспортирани в контейнери

а) Какви са основните резултати за еднодневни пилета?

- Появата на всеки тип последици за благосъстоянието варира в зависимост от етапа, средствата и продължителността на транспортирането.
- Еднодневни пилета с висока генетична стойност (баби и дядовци, прабаби и дядовци) се транспортират на много дълги разстояния и следователно със самолет.
- Въздушният транспорт допринася за допълнителни опасности, които могат да повлияят неблагоприятно на хуманното отношение към пилетата преди, по време и след полети.

По-голямата липсата на контрол върху околната среда (главно климатична среда) по време на етапите на задържане преди и след полетите (товарене/разтоварване/чакане),

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

могат да възникнат по-вредни последици за благосъстоянието, отколкото по време на самите полети.

- Горната граница на комфортната зона на едnodневните пилета се оценява на 35° С (близо до пилетата). Под този праг едnodневните пилета няма да изпитат топлинен стрес по време на транспортиране (зона на комфорт) (с 66-100% сигурност).

- Долната граница на комфортната зона на едnodневните пилета се оценява на 30° С. Ако ефективната температура е под този праг, пилетата ще изпитат студов стрес.

- Едnodневни пилета, подложени на периоди на спиране на храната и водата, по-дълги от 48 часа, ще бъдат изложени на риск да изпитат тежък продължителен глад (с 90-100% сигурност) и жажда, което е вредно за тяхното благосъстояние.

б) Основни последици и препоръки за домашни едnodневни пилета

- Единственият начин да се избегнат последиците за благосъстоянието по време на транспортиране е да **не се транспортират пилета и оплодените яйца да бъдат транспортирани и излюпени във фермата.**

- За да се предотврати продължителния глад и жажда при едnodневните пилета, максималното време преди първия достъп до храна и вода (включително времето, прекарано в люпилнята, времето на задържане, времето за товарене, транспортиране и разтоварване) не трябва да надвишава 48 часа. Това време трябва да се измерва от първите пилета, които се излюпват, докато последното пилеце има достъп до храна и вода.

- Препоръчително е едnodневните пилета да се държат в среда, където температурата не е под 30° С.

- Делът на мъртвите при пристигането животни трябва да се изследва, когато надвишава 0,1% при едnodневни пилета.

Б. Хуманно отношение към домашните птици, транспортирани в контейнери

а) Какви са основните резултати за домашните птици?

- Студовият стрес е особен проблем за **кокошките** в края на снасянето, които имат минимална телесна мазнина и често са с лошо оперение.

- Основните условия, които правят домашните птици негодни за транспортиране, са **явни признаци на заболяване, кахексия, тежка куцота** (неспособност да се изправи или да ходи повече от няколко крачки), **отворени рани и пролапс, лошо покритие на перата при ниски ефективни температури, фрактури** (крака, крила и др.), **дислокации и мокро оперение при ниска ефективна температура.**

- Мокрото оперение не е риск за патиците и гъските.

- Кокошките в края на периода на снасяне с лоша покривка от пера са негодни за пътуване, ако трябва да бъдат транспортирани в студено време без прилагането на превантивни и коригиращи мерки.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- По време на товарене, обръщането и носенето на птици за краката увеличава тежестта на стреса при работа и риска от наранявания (изкълчени стави, фрактури на краката или крилата и натъртвания) в сравнение с обработката на птици в изправено положение.

- Ако видимата еквивалентна температура (АЕТ, комбинираща температура и относителна влажност вътре в контейнерите) е под 40, домашните птици, включително кокошките носачки, няма да изпитват топлинен стрес по време на транспортиране (безопасна зона).

- Стойности на АЕТ между 40 и 65, ще има нарастващ риск от топлинен стрес (зона на тревога).

- АЕТ над 65 ще доведе до по-малко ефективни механизми на птиците за справяне с топлинния стрес и има вероятност да изпитат топлинен стрес (опасна зона).

- Общото оттегляне на фуража започва, когато фуражът бъде отстранен от фермата и завършва, когато всички животни бъдат извадени от контейнерите след разтоварване от превозното средство и нахранени или заклани.

- Домашните птици, подложени на периоди на оттегляне на храната, по-дълги от 12 часа, ще изпитват продължителен глад, както и разграждане на чревните клетки.

б) Основни последици и препоръки за домашните птици

- Делът на мъртвите при пристигането животни трябва да се изследва, когато надвишава 0,1% при всички домашни птици.

- Домашните птици трябва да се носят изправени, като се държат крилата им към тялото, а не обърнати или за врата или крилата.

- Птиците не трябва да се люлеят, хвърлят или изпускат по време на процеса на хващане и поставяне в контейнерите.

- Птиците трябва да имат достатъчно пространство, за да седят всички едновременно, без да се застъпват и да могат да променят/регулират позицията си.

- Височината на контейнера трябва да е такава, че гребена или главата да не докосват тавана, когато птиците седят с глава и врат в естествена поза или когато променят позицията си.

- Най-ефективната мярка за предотвратяване на топлинен стрес е транспортирането на животни в превозни средства, използващи ефективна механична вентилация или климатизация.

- Домашните птици трябва да пътуват в безопасната температурна зона (АЕТ под 40).

- Ако птиците пътуват в зоната на тревога (АЕТ > 65), продължителността на пътуването трябва да бъде максимум 4 часа.

- За да се предотврати продължителен глад по време на транспортиране, общото време на лишаване от храна не трябва да надвишава 6 часа.

- За да се смекчи продължителният глад по време на транспортиране, общото време на лишаване от храна не трябва да надвишава 12 часа.

- Оттеглянето на фуража във фермата трябва да се избягва, тъй като няма научни доказателства за благосъстоянието на домашните птици, които гладуват преди транспортиране.

- Продължителността на транспортиране трябва да се счита за цялото време, през което животните са държани в контейнерите.

- Периодите от време, които трябва да се вземат предвид при определянето на максималната продължителност на транспорта са:

- Времето на отнемане на фуража, което е било приложено във фермата за подготовка на транспортирането.

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Времето, необходимо за поставяне в контейнери на всички животни за транспортиране.
- Времето, през което животните са в контейнерите/щайгите (преди, по време и след пътуването).
- Времето, необходимо за разтоварване/изваждане от контейнерите на животните (от първото до последното).
  - Максималната продължителност на транспортирането трябва да бъде 12 часа, включително времето за изтегляне на фуража от фермата.

В. Хуманно отношение към зайци, транспортирани в контейнери

а) Какви са основните резултати за зайците?

▪ **Зайците са негодни за транспортиране**, когато има очевидни признаци на **заболяване, кахексия, тежка куцота** (неспособност да се изправи или да ходи повече от няколко крачки), **женски зайци в последната третина от бременността, женски зайци след раждане, неотбити зайци, отворени рани, пролапси, абсцеси, фрактури, изкълчвания и мокра козина при ниска ефективна температура.**

- Ако индексът температура-влажност (ТНВ) остане под 27,8, зайците няма да изпитват топлинен стрес по време на транспортиране (безопасна зона).

- Между стойностите на ТНВ от 27,8 и 28,9 ще има нарастващ риск от топлинен стрес (зона на тревога).

- За ТНВ над 28,9, механизмите на заека за справяне с топлинния стрес ще станат по-малко ефективни и зайците ще изпитат топлинен стрес (опасна зона).
- Трябва да се осигури достатъчно пространство на зайците по време на транспортиране.

б) Основни последици и препоръки за домашни зайци

- Делът на мъртвите при пристигането животни трябва да се изследва, когато надвишава 0,1% при всички зайци.

- Зайците трябва да се изваждат от клетките за отглеждане поотделно, като се държат и повдигат за врата с едната ръка, със или без опора на тялото с другата ръка. След като излязат извън клетките, тялото им винаги трябва да се поддържа с другата ръка.

- За да се смекчи ограничението на движението и други последици за благосъстоянието по време на транспортиране, на зайците трябва да се осигури достатъчно пространство въз основа на установени научни практики.

- Височината на контейнера трябва да бъде поне 35 см, за да се гарантира, че зайците за клане (до 3 кг) могат да седят с изпънати уши в удобна позиция.

- Височината на контейнера трябва да бъде поне 40 см, за да се гарантира, че зайците за разплод (между 4,5 кг и 6 кг) могат да седят с изправени уши в удобна позиция.

- Най-ефективната мярка за предотвратяване на топлинен стрес е транспортирането на животни в превозни средства, използващи ефективна механична вентилация или климатизация.

Red
  Amber
  Green
  White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- За да се предотврати топлинен стрес, зайците трябва да пътуват в безопасната си зона ($T_{HI} < 27,8$), за да не се нуждаят от терморегулаторни усилия по време на пътуването.
- За да се предотврати продължителен глад по време на транспортиране, общото време на лишаване от храна не трябва да надвишава 6 часа.
- За да се смекчи продължителният глад по време на транспортиране, общото време на лишаване от храна не трябва да надвишава 12 часа.
- Продължителността на транспортиране трябва да се разглежда като общото време, през което животните са държани в контейнерите, и евентуално карентния период на фуража във фермата. Продължителността на пътуванията не трябва да надвишава 12 часа, включително при отнемане на фуража във фермата (ако има такава).

IV. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ КОКОШКИТЕ НОСАЧКИ ВЪВ ФЕРМИ

- Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, може да се запознае с пълното становище на ЕОБХ: <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7789>

За да се подобри хуманното отношение към отглежданите кокошки носачки, ярки и родителски стада за носачки, ЕОБХ публикува на 21 февруари 2023 г. научно становище, в което **препоръчва да се избягва практиката на осакатяване, ограничаване на фуража и използването на клетки.**

1. Предистория: хуманно отношение към кокошките носачки

- Европейската комисия, в съответствие със своята стратегия „От фермата до вилницата“, преразглежда законодателството за хуманно отношение към животните, в случая – Директива 1999/74/ЕО на Съвета, която предоставя минимални стандарти за защита на кокошките носачки.
- Освен това Европейска гражданска инициатива (ЕСІ) от 2018 г. – т. нар. „Прекратяване на епохата на клетките“ – призовава за забрана на използването на отделни боксове и клетки за кокошки носачки сред други видове животни, отглеждани във ферми.

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
 тел. 02/4273056

- ЕОБХ предостави становища относно хуманното отношение към кокошките носачки преди това през 2005 г. и 2015 г.

- Панелът по здравеопазване и хуманно отношение към животните (АНАW) на ЕОБХ извърши тази оценка.

2. Накратко становището:

Това научно становище се фокусира върху хуманното отношение към кокошките носачки, пилетата/ярките и родителските стада за носачки във фермите. Описани са най-подходящите системи за отглеждане, използвани в Европа. За всяка система са установени силно съотносимите **последници** за благосъстоянието, както и свързаните **показатели, произхождащи от животните (ППЖ)**, и **опасностите**, водещи до последници за благосъстоянието. Освен това се препоръчват мерки за предотвратяване или коригиране на опасностите и/или смекчаване на последниците за благосъстоянието.

Силно значимите последници за благосъстоянието въз основа на тежестта, продължителността и честотата на възникване **са костни лезии, групов стрес, невъзможност за избягване на нежелано сексуално поведение, невъзможност за извършване на поведение за търсене на удобство, невъзможност за извършване на проучвателно поведение или поведение за търсене на храна, стрес от изолация, стрес от хищничество, проблеми с почивката, ограничение на движението, кожни нарушения и лезии на меките тъкани и увреждане на кожата.**

Описани са **последниците за благосъстоянието в системите без клетки** в сравнение с **клетъчните системи** за кокошки носачки и са описани минималните характеристики на загражденията за кокошки носачки, ярки и родителски стада за носачки. **Подрязването на клюна**, което причинява отрицателни последници за благосъстоянието и се провежда, за да се намали разпространението и тежестта на кълването, е описано, както и **рисковете, свързани с отглеждането на стада без подрязан клюн**. Предлагат се алтернативи за намаляване на остротата на клюна без подрязване.

И накрая, **общата смъртност, увреждането на оперението, раните, фрактурите на гръдните кости и бракуването/конфискацията на трупа са най-обещаващите ППЖ за събиране в клиниците** за наблюдение на нивото на хуманно отношение към кокошките носачки във фермата.

Основните препоръки включват **настаняване на всички птици в системи без клетки с лесно достъпни, повдигнати платформи и осигуряване на суха и ронлива постеля и достъп до покрита веранда**. Освен това се препоръчва да се прилагат протоколи за определяне на информацията за характеристиките на благосъстоянието, за да се насърчи напредъкът в генетичната селекция, да се приложат мерки за предотвратяване на вредно кълване, отглеждане на **малките пилета в затъмнени гнезда** и намаляване на мъжката агресия при кокошките за разплод.

3. Какви са основните резултати?

- Бяха идентифицирани **единадесет силно значими последници за благосъстоянието:**

- o Костни лезии (включително фрактури и дислокации)
- o Групов стрес
- o Невъзможност за избягване на нежелано сексуално поведение
- o Невъзможност за извършване на проучвателно поведение или търсене на храна
- o Невъзможност за извършване на поведение за търсене на удобство

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- o Изолационен стрес
- o Стрес от хищничество (страх от нападение от хищник)
- o Ограничаване на движението
- o Проблеми с почивката
- o Кожни нарушения
- o Лезии на меките тъкани и увреждане на пера, нокти и клюн

▪ Най-подходящите **ППЖ за събиране в кланиците** за наблюдение на хуманното отношение към кокошките във фермата са: обща смъртност във фермата, увреждане на оперението, рани, фрактури на гръдната кост и бракуването/конфискацията на трупа.

4. Основни последици и препоръки

▪ **Птиците трябва да се настаняват в системи без клетки.**

▪ Трябва да се дефинират протоколи за измерване на характеристиките на благосъстоянието (напр. фрактури на гръдната кост и състояние на оперението) за всички търговски хибриди за насърчаване на по-нататъшния напредък в генетичната селекция и за да се позволи на производителите да избират породи с намален риск от лезии на костите и меките тъкани, и увреждане на кожата.

▪ Винаги **налична ронлива, суха постеля**, допълнена с осигуряване на нов материал за постеля и други обогатявания на средата, които поддържат комфорта и проучвателното поведение.

▪ Прилагане на всички превантивни мерки срещу вредното кълване, за да се прекрати постепенно подрязването на клюна.

▪ На стадата домашни птици се осигуряват лесно достъпни, **повдигнати платформи и/или кацалки**, за да се позволи едновременна почивка на всички птици и да се даде възможност на птиците да се избягват една друга.

▪ Осигуряване на **покрита веранда**, за да се намали гъстотата на отглеждането през деня, когато птиците са най-активни и да се позволи на птиците да избират между температури, условия на светлина и качество на субстрата.

▪ В климатични условия, където не може да се осигури покрита веранда, трябва да се осигури допълнително пространство.

▪ Прилагане на хармонизирани методи за оценка и системи за оценяване с точкуване във фермата за наблюдение на смъртността и раните, увреждането на оперението, фрактурите на гръдните кости и конфискацията на трупа при клане. Такива инструменти могат да се използват за наблюдение на нивото на благосъстояние във фермите в Европа.

▪ Отглеждане на пилетата в **затъмнени гнезда** (които имитират някои аспекти на кокошката майка, като осигуряват топла и тъмна зона за почивка) за намаляване на страха по време на отглеждане и последващия период на яйценосене. Отглеждане в система, която подпомага развитието на навигационни умения (във връзка с осигуряване на достатъчно светлина).

▪ При родителските стада, за намаляване на агресията на мъжките към женските, напр. чрез намаляване на дела на мъжките, включени в стадата (под 1:10); подбор на мъжки птици по признака „ниска агресивност“; включване на преграден панел, който позволява на женските да избягат от мъжките; и позволяват на птици на подобна възраст да си взаимодействат.

5. Изводи

• Общата смъртност, увреждането на оперението, раните, фрактурите на гръдните кости и конфискацията на трупа са най-обещаващите ППЖ за отчитане в кланиците за

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

наблюдение на нивото на благосъстояние на кокошките носачки във фермата. Готовността за автоматизация обаче е различна за различните ППЖ.

- ППЖ, събрани в кланицата, водят до подценяване на разпространението на последиците за благосъстоянието във фермите, тъй като не включват кокошките, които са умрели или са били умъртвени във фермата.

- Понастоящем има много вариации в метода, използван за измерване на всеки ППЖ и само няколко са валидирани. Това нарушава стандартизацията в и между държавите-членки на ЕС и последващото сравнение на получените данни.

- Необходими са унифицирани и стандартизирани системи за оценяване и протоколи в различни региони/страни за наблюдение и сравняване на благосъстоянието на кокошките носачки.

- Нивото на технологична готовност (TRL) на автоматизирания мониторинг на ППЖ в кланиците в момента варира между предложените ППЖ. Методите за наблюдение наличието на рани и конфискация на трупа са най-напредналите.

6. Препоръки

- Мониторинг на обща смъртност, увреждане на оперението, рани, фрактури на гръдните кости и конфискацията на трупа трябва да се прилага, за да се идентифицират стадата кокошки с различни последици за благосъстоянието, като по този начин потенциално се даде възможност за прилагане на целева инспекция.

- Кумулативният дневен процент на смъртност и кумулативният дневен процент на умъртвени трябва да се изчисляват заедно с процентите по време на клането, за да се предостави информация за модела на смъртността в стадото.

- Трябва да се разработят и приложат хармонизирани методи за оценка и системи за оценяване за идентифицираните ППЖ.

- Базите данни трябва да се използват, за да се даде възможност за сравнителен анализ на благосъстоянието на животните между и в рамките на държавите-членки.

- Системите за автоматична и непрекъсната оценка на ППЖ и запис на данни трябва да бъдат в съответствие със стандартизирания ръчен метод. За оценката на увреждането на оперението, раните, фрактурите на гръдните кости и конфискацията на трупа, технологиите в линията за клане трябва да бъдат напълно автоматизирани и валидирани и след това окончателно внедрени.

V. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ БРОЙЛЕРИТЕ ВЪВ ФЕРМИТЕ

- Всеки, който се интересува от по-задълбочена оценка и анализ, трябва да се запознае с пълното становище на ЕОБХ. <https://www.EFSA.europa.eu/en/EFSAjournal/pub/7788>

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

1. Предистория: хуманно отношение към бройлерите

▪ В съответствие със своята стратегия „От фермата до вилицата“, Европейската комисия (ЕК) преразглежда законодателството за хуманно отношение към животните, включително правилата за защита на пилетата бройлери, отглеждани за производство на месо, което е обхванато от „Директивата за бройлерите“ (Директива 2007/43 на Съвета /ЕО). Понастоящем настоящата директива не обхваща животни за разплод (родителски стада) или люпилни.

▪ Освен това Европейска гражданска инициатива (ЕСІ) от 2018 г. – т. нар. „Прекратяване на възрастта на клетките“ – призовава за забрана на използването на индивидуални боксове и клетки за отглеждане на кокошки носачки и бройлери и кокошки носачки сред другите видове животни, отглеждани във ферми.

▪ ЕОБХ предостави предишни становища относно хуманното отношение към бройлерите през 2010 г. и 2012 г.

2. Резюме

PITALOK CHICKS BROODER HEATING PLATE

Chicks Deserve Hen's Warmth

Настоящото научно становище, публикувано на 21 февруари 2023 г. разглежда хуманното отношение към домашните кокошки (*Gallus gallus*) от месодайното направление (бройлери) и включва отглеждането на едnodневни пилета, пилета бройлери и родителски стада за бройлери. Описани са използваните в момента системи за отглеждане в ЕС. Установени са 19 силно съотносими последици за благосъстоянието въз основа на тежестта, продължителността и честотата на поява: костни лезии, студов стрес, стомашно-чревни разстройства, групов стрес, стрес при работа с животните, топлинен стрес, изолационен стрес, невъзможност за извършване на комфортно поведение, невъзможност за извършване на проучвателно поведение или търсене на храна, невъзможност за избягване на нежелано сексуално поведение, локомоторни нарушения, продължителен глад, продължителна жажда, стрес от хищничество, ограничение на движението, проблеми с почивката, недостатъчна сензорна стимулация и свръхстимулация, увреждане на меките тъкани и кожата и оперението, и нарушения на пъпа. Тези последици за благосъстоянието и техните показатели, произхождащи от животните (ППЖ), които могат да ги идентифицират, са описани подробно. Бяха идентифицирани различни опасности, свързани с различните системи за отглеждане, както и ППЖ за оценка на различните последици. Изброени са мерки за предотвратяване или коригиране на опасностите и/или смекчаване на всяка от последиците за благосъстоянието.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

Дават се препоръки за количествени или качествени критерии, за да се отговори на специфични въпроси относно хуманното отношение към бройлерите и свързани с генетичната селекция, температурата, ограничаването на храната и водата, използването на клетки, светлината, качеството на въздуха и осакатяванията при родителските стада като подрязване на клюна, премахване на шпорите и гребена (и менгушите). В допълнение, минимални изисквания (напр. гъстота на отглеждане, размер на групата, осигуряване на гнезда, осигуряване на постеля, кацалки и платформи, поилки и хранилки, покрита веранда и откритите пространства при свободно отглеждане) за халетата за отглеждане на пилета бройлери (бързорастящи, бавнорастящи и за родителски стада за бройлери). И накрая, общата смъртност, раните, конфискация на трупа и „пододерматитът са предложени като индикатори за наблюдение при клане за определяне на хуманното отношение към бройлерите във фермата.

3. Какви са основните резултати?

▪ Бяха идентифицирани деветнадесет силно значими последици за благосъстоянието на използваните в момента производствени системи:

- Костни лезии
- Студов стрес
- Невъзможност за извършване на комфортно поведение
- Невъзможност за извършване на проучвателно поведение или търсене на храна
- Изолационен стрес
- Стомашно-чревни нарушения
- Продължителна жажда
- Топлинен стрес
- Продължителен глад
- Справяне със стреса
- Локомоторни нарушения
- Стрес от хищничество (страх от нападение от хищник)
- Ограничаване на движението
- Проблеми с почивката
- Групов стрес
- Увреждане на меките тъкани и обвивките (кожата и оперението).
- Заболявания на пъпа
- Неспособност за избягване на нежелано сексуално поведение
- Недостатъчна сензорна стимулация и/или свръхстимулация;

▪ За еднокдневни пилета:

○ Лишаването от храна за повече от 48 часа ще доведе до „продължителен глад“, което е вредно за тяхното благосъстояние.

○ Отглеждането на малките пилета в тъмни гнезда (условия, които симулират поведението на кокошката майка) успокояват, насърчават поведението на почивка и намаляват сензорната свръхстимулация.

▪ За пилета бройлери, отглеждани за производство на месо:

○ Настоящата гъстота на отглеждане влошава хуманното отношение към бройлерите.

○ Плътност на отглеждане, по-голяма от 11 кг/м², ще увеличи пододерматита, ще намали способността за ходене и ще наруши комфорта и проучвателното поведение.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

о Рохкавата постеля (суха, ронлива) е от съществено значение за пилетата-бройлери, за да имат комфортно, проучвателно поведение и поведение при търсене на храна.

о Достъпните повдигнати платформи за бройлери намаляват риска от двигателни проблеми, стрес от хищничество и насърчават поведението на почивка.

о Нива на амоняк над 15 ppm (части на милион) влошават благосъстоянието на пилетата бройлери.

▪ За родителските стада за бройлери:

о Ограничаването на храната и водата причинява съответно продължителен глад и жажда.

о По-нататъшната генетична селекция за бърз темп на растеж ще изостри отрицателните последици за благосъстоянието.

о Настаняването на родители, прародители и чисти развъдни линии в индивидуално празни клетки води до изолация и стрес при работа с тях; нарушено поведение при изследване, търсене на храна и комфорт; нарушена почивка; и ограничаване на движението.

о Достъпните кацалки за отглеждане на бройлери намаляват риска от двигателни проблеми, стрес от хищничество и насърчават поведението на почивка.

о Осакатяванията като подрязване на клюна, премахване на пръстите, премахване на ноктите и на гребена (подрязване на гребени) се извършват широко в ЕС при отглеждане на бройлери и влошават благосъстоянието. Те могат да бъдат избегнати с подходящи управленски практики.

▪ Най-подходящите ППЖ, събирани в кланиците за наблюдение на хуманното отношение във фермата са обща смъртност във фермата, наличие на рани, конфискация на трупа (бракуване на трупа) и пододерматит.

4. Основни последици и препоръки

▪ Препоръчват се следните мерки:

о **Скоростта на растеж трябва да бъде ограничена** до максимум 50 г/ден, за да се позволи на бройлерите да поддържат по-добро здраве и да бъдат активни.

о **Значително намаляване на гъстотата на отглеждане**, за да отговори на поведенческите нужди на бройлерите.

о Трябва да се прилага **максимална плътност на отглеждане от 11 кг/м²**, за да се позволи на бройлерите да изразят естествено поведение, да си почиват правилно и да поддържат здравето.

о **Суха и ронлива постеля** трябва да бъде осигурена от първия ден и трябва да се добавя нов материал за постеля през целия период на отглеждане, за да се подпомогне комфорта и поведението за изследване и търсене на храна.

о **Птиците не трябва да се настаняват в клетки**, а в заграждения, които отговарят на минималните изисквания, както е определено в това научно становище.

о На бройлерите и родителските стада трябва да се осигурят **покрити веранди от 2-седмична възраст**, за да се позволи на птиците да избират между различни температури, условия на светлина и качество на субстрата и да се насърчи поведението им при търсене на храна, изследване и комфорт.

о Трябва да се осигурят **повдигнати платформи и тъмни гнезда** за бройлери и **кацалки** за родителските стада, за да се създаде функционална площ и обогатяване на околната среда за птиците.

о Осигуряване на **достъп до открити площи**, покрити на 70% с растителност.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

о Всички форми на осакатяване трябва да се избягват при отглеждането на бройлери. Трябва да бъдат въведени превантивни мерки, за да се предотврати необходимостта от осакатявания.

о Ограничението на фуража и водата при отглеждането на бройлери трябва да се избягва чрез избор на подходящи хибриди и мерки за управление на фуража.

о Трябва да се приложат хармонизирани методи за оценка и точкови системи за оценка на смъртността във фермата, рани, конфискация на трупове и пододерматит при бройлери при клане, за да се наблюдава хуманното отношение към бройлерите във фермите в Европа.

о Разработване на алтернативни методи, активирани от технологиите за прецизно животновъдство за събиране на данни.

о Поддържане концентрацията на амоняк в хамбара под 15 ppm.

о Осигуряване на минимално осветление на околната среда от 20 лукса.

о Транспортиране на оплодени яйца, които са снесени във фермата, вместо едnodневни пилета.

о По време на инкубацията температурата на черупката на яйцата не трябва да надвишава 37,8° С.

о Общата смъртност във фермата, ранените животни, бракуваните трупове и пододерматитът трябва да се наблюдават в клиницата.

▪ **Препоръчват се допълнителни изследвания на:**

о Използване на технологии за прецизно животновъдство.

о Специфични характеристики на повдигнати платформи и кацалки.

о Концентрации на амоняк, CO₂ и прах в халетата.

о Въздействие на размера на групата върху благосъстоянието на пилетата бройлери.

о Въздействие на осигуряването на влажен фураж в люпилните върху благосъстоянието на едnodневните пилета.

VI. НАУЧНО СТАНОВИЩЕ НА ЕОБХ ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ТЕЛЕТАТА ВЪВ ФЕРМИТЕ

Новото становище на ЕОБХ, публикувано на 29 март 2023 г., предоставя актуален поглед върху здравето и благосъстоянието при отглеждането на телетата в Европейския съюз. Описват се практиките в животновъдството и хуманното отношение към телетата при различните системи за отглеждане. Според становището на ЕОБХ, телетата не трябва да се държат в тесни индивидуални боксове. Учените препоръчват, телетата да бъдат настанени по двойки или малки групи (2 – 7 телета)

през първата седмица от живота им. **Всяко теленце трябва да има поне 20 м² (препоръчително), но минимум 3 м²**, за да му се осигури достатъчно пространство за движение и игра. Научните доказателства показват още, че телетата с ограничен контакт с майка си често страдат от изолационен стрес и за подобряване на тяхното

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

благосъстояние, новородените животни трябва да се държат при майката минимум един ден, въпреки че се препоръчва по-дълъг контакт поради ползите за благосъстоянието на телето и кравата. За по-задълбочена оценка, моля, вижте пълното становище.

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2023.7896>

<https://EFSA.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.EFSA.2023.7896>

1. Аспекти на хуманно отношение към телетата – общ преглед

Становището е от значение за лицата, отговорни за създаване на законови наредби, управление на риска и други заинтересовани страни в областта на хуманното отношение към животните.

• Авторите са открили **15 изключително важни последствия** за благосъстоянието, в зависимост от начина за отглеждане на телета и осигуряват препоръки за подобряване на практиките.

2. Какво беше поискано от ЕОБХ?

• Европейската комисия (ЕК) изиска от ЕОБХ да предостави най-новите научни доказателства за благосъстоянието на телета, отглеждани във ферми, като Панелът АНАВ (Здравеопазване на животните и хуманно отношение към тях) на ЕОБХ извърши тази работа. Предоставеното научно становище е в подкрепа на вземането на решения като част от текущото преразглеждане на законодателството на ЕС за хуманно отношение към животните.

• По-конкретно, ЕК поиска от ЕОБХ:

- да се опишат и оценят най-често срещаните начини за отглеждане на телета (телета за мляко и за телешко месо) и да се определят проблемите, свързани с хуманното отношение към тях.

- да се препоръчват мерки за предотвратяване или намаляване на последиците върху благосъстоянието им.

- да се насочи вниманието върху три ситуации (като специфични сценарии): първо – мъжки телета, отглеждани за бяло/млечно телешко месо; второ – рискът, свързан с ограничен контакт между крави и телета; трето – ППЖ, събрани в кланиците, за определяне на благосъстоянието на телетата във фермите.

3. Панелът на ЕОБХ по Здравеопазване и хуманно отношение към животните (АНАВ) разгледа

• **Благосъстояние на животните** – експертите разглеждат осем състояния, свързани с негативни чувства/емоции („афективни“, състояния: страх, болка, дискомфорт, умора, стрес и чувство на неудовлетвореност и скука).

• **Начините за отглеждане** – панелът АНАВ определи възможните последици с най-голямо значение за всяка система на отглеждане.

• **Показатели, основани на животните (ППЖ, англ. ABMs,)** – разглеждат се само показатели, които могат да бъдат реално наблюдавани.

4. Какви ограничения и несигурност има?

• Ограниченост на публикуваните данни за начините на отглеждане, които варират значително в зависимост от региона на ЕС.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. ”Цар Борис III” № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Недостатъчна налична информация относно използването на ППЖ в кланиците, което прави тази оценка в голямата си част експертно мнение.

- Много малко са публикуваните данни в научната литература по специфични теми, а именно за ефектите върху благосъстоянието на телетата при концентрации на хемоглобин в кръвта между 4,5 и 5,3 mmol/L, последствията от отделянето на телето от майката във възрастта 6–10 седмици, както и на ответната реакция при отделяне на кравата от телето.

5. Какви бяха основните резултати?

- **Системи за отглеждане:** Идентифицирани са 11 системи за отглеждане на телета и са описани основните им характеристики.

- **Последствия за благосъстоянието при системите за отглеждане:** Всяко последствие за благосъстоянието е класифицирано с висока, средна или ниска значимост в зависимост от разпространението, тежестта и продължителността му и значението му при всяка система за отглеждане. Бяха установени **15 силно значими последствия** в зависимост от видовете отглеждане. Най-често срещаните включват: **респираторни нарушения, невъзможност за изразяване на проучвателното поведение при поведени за търсене на храна, стомашно-чревни нарушения и групов стрес.**

- **Изключително значимите последици за благосъстоянието при индивидуалното отглеждане на телета (във ферми за мляко и за месо)** са невъзможността за проучвателно поведение и поведение при търсене на храна, невъзможност за осъществяване поведението на сукане, стомашно-чревни разстройства, респираторни разстройства, ограничение на движението, изолационен стрес и невъзможност за изразяване на игрово поведение и понякога продължителен глад.

- **Силно значимите последици за благосъстоянието при отглеждане на телета в млечни ферми в групи преди отбиването,** са: невъзможност за извършване на проучвателно поведение или поведение за търсене на храна, невъзможност за извършване на поведение на сукане, стомашно-чревни разстройства, респираторни нарушения, продължителен глад и невъзможност за игрово поведение. Наблюдава се групов стрес при телета, отглеждани в големи групи с автоматично хранене с мляко.

- **Силно значимите последици за благосъстоянието на телетата за месо в групови кошари (в малки и големи групи)** са невъзможност за проучвателно поведение или поведение при търсене на храна, невъзможност да сучат (особено в малки групи), стомашно-чревни смущения, респираторни смущения, невъзможност за дъвчене и преживяне, проблеми с почивката, групов стрес и метаболитни нарушения (анемия).

- **Силно значимите последици за благосъстоянието при всички системи с групови кошари след отбиване (в млечни ферми),** са респираторни смущения, невъзможност за извършване на проучвателно поведение и поведение за търсене на храна, групов стрес (особено в големи групи), ограничение на движението (когато няма осигурена постеля или когато животните се държат в боксове), проблеми с почивката и, когато животните се държат на решетъчни подове, невъзможност за игрово поведение.

- **Силно значимите последици за благосъстоянието при системите с отделяне на кравата от телето** са респираторни разстройства, стомашно-чревни разстройства, групов стрес, стрес при боравене с телето и стрес при раздяла.

След подбора на силно значимите последици за благосъстоянието, са определени ППЖ за всяка от тях.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056

6. Определени са съответните опасности и съответните превантивни мерки.

• **Основните опасности** при индивидуалното отглеждане са ограничено пространство, ограничен контакт с връстници/майката, бедна среда (предимно във фермите за месо), малък брой хранения за деня и при телета в млечни ферми – предоставяне на ограничени количества мляко. Малкото пространство, липсата на постеля и решетъчните подове са повтарящи се опасности при груповото отглеждане.

• **Специфични сценарии:** направени са оценки на благосъстоянието за всеки от трите сценария:

а) Производство на телешко (бяло/млечно): препоръки относно начина на груповото отглеждане и размера на групата, необходимо пространство, добавки от желязо и фибри за телетата.

б) Показатели, основани на животните (ППЖ), отчетени в клиниците: определените ППЖ при телета за месо са – лошо телесно състояние, промяна в цвета или неизползваемост на месото, лезии в белите дробове, подуване на ставите.

в) Контакт крава - теле: резултатите от проучванията показват, че има ползи от по-продължителния контакт крава - теле, но изследванията как да се приложи това на практика все още продължават.

7. Какви са основните препоръки от становището?

Препоръките за подобряване на хуманното отношение към животните включват:

- Осигуряване на добро хранене с коластра и достатъчни количества мляко за телетата (20% от телесното тегло в мляко през първите поне 4 седмици).

- Телетата да се отглеждат в малки групи (2 – 7 животни) през първата седмица от живота и в постоянни стадни групи след това.

- Възможност за до около 20 м²/теле, за да може да се осигури безпрепятствено поведение при игра (за предпочитане) или до 3 м², за да се позволи почивка в

удобно легнало положение (минимално изискване).

- Да се осигури удобна повърхност за лягане и вода на открито.
- Да се осигури от втората седмица нарязан груб фураж.
- Хранене средно с 1 кг NDF (фибри) на ден, за предпочитане – едро нарязано сено.
- Рязкото отбиване трябва да се избягва чрез постепенно намаляване на количествата мляко и да се извършва на индивидуална основа (напр. в зависимост от приема на твърда храна).

8. Препоръките за подобряване на настоящите животновъдни практики включват:

• Отглеждане на телета в стабилни групи с други телета и/или техните майки от ранна възраст нататък, увеличаване на пространството за животно, позволяване на специални зони за лягане с деформируеми повърхности за лягане (за предпочитане постеля) и в сгради с добра вентилация.

Red   Amber   Green   White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

- Ако се държат на открито, телетата трябва да бъдат защитени от топлина и студ, като имат достъп до сянка или изолиран подслон и осигурена суха, деформируема, изолираща постеля, ако са в студени райони.

- Да се обмисли прилагането на данни за ППЖ (състояние на тялото, кланични конфискати, лезии в сирищника, белодробни лезии, цвят на трупа и подуване на ставите), събрани в кланиците, с цел мониторинг на благосъстоянието на телетата във фермата. Експертите препоръчват допълването на тези ППЖ с поведенчески ППЖ, събрани във фермата.

9. Препоръките за контакт крава-теле включват:

- Телето да остане с майка си минимум 1 ден след раждането за изграждане на по-силна връзка.

В допълнение, транспортирането, смесването и прегрупирането трябва да се избягват, доколкото е възможно, чрез уговяване на телета във фермата на произход или в близки ферми. Ако телетата трябва да бъдат транспортирани, трябва да се избягват дълги пътувания (т.е. по-дълги от 8 часа) и животните не трябва да преминават през пазари.

VII. Използвана литература:

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, GortazarSchmidt C, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Roberts HC, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Edwards S, Ivanova S, Leeb C, Wechsler B, Fabris C, Lima E, Mosbach-Schulz O, Van der Stede Y, Vitali M and Spoolder H, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of pigs on farm**. EFSA Journal 2022;20(8):7421, 319 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7421>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortazar Schmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, Miranda de La Lama GC, Nanni Costa L, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of small ruminants during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7404, 101 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7404>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, GortazarSchmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, Miranda de La Lama GC, Nanni Costa L, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of equidae during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7444, 113 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7444>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL,

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

GortazarSchmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, de La Lama GCM, CostaLN, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Welfare of cattle during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7442, 121 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7442>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, GortazarSchmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, Miranda de La Lama GC, Nanni Costa L, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of pigs during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7445, 108 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7445>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, GortazarSchmidt C, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Viltrop A, Winckler C, Mitchell M, James Vinco L, Voslarova E, Candiani D, Mosbach-Schulz O, Van derStede Y and Velarde A, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of domestic birds and rabbits transported in containers**. EFSA Journal 2022;20(9):7441, 188 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7441>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Animal Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, GortazarSchmidt C, Herskin M, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Estevez I, Guinebretière M, Rodenburg B, Schrader L, Tiemann I, VanNiekerk T, Ardizzone M, Ashe S, Hempen M, Mosbach-Schulz O, Gimeno Rojo C, Van der Stede Y, Vitali M and Michel V, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of laying hens on farm**. EFSA Journal 2023;21(2):7789, 188 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2023.7789>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Animal Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Tiemann I, de Jong I, Gebhardt-Henrich SG, Keeling L, Riber AB, Ashe S, Candiani D, García Matas R, Hempen M, Mosbach-Schulz O, Rojo Gimeno C, Van der Stede Y, Vitali M, Bailly-Caumette E and Michel V, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of broilers on farm**. EFSA Journal 2023;21(2):7788, 236 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2023.7788>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Animal Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Jensen MB, Waiblinger S, Candiani D, Lima E, Mosbach-Schulz O, Van der Stede Y, Vitali M and Winckler C, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of calves**. EFSA Journal 2023;21(3):7896, 197 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2023.7896>

☒ Red   ☐ Amber   ☐ Green   ☒ White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

